

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.א). "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח.ה).

בס"ד | גיליון 36
פינחס התשפ"א

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

ביזה את בתו - יתבזה

במדבר כ"ה ט"ו: "וְשֵׁם הָאִשָּׁה הַמִּכָּה הַמְדִינִית קְזָבִי בַת צוּר רֹאשׁ אֲמוֹת בֵּית אָב בְּמִדְיָן הוּא".
ראש אומות: "אחד מחמשת (במדבר ל"א ח') מלכי מדין, את אוי ואת רקם ואת צור וגו', והוא היה חשוב מכולם, שנאמר 'ראש אומות', ולפי שנהג בזיון בעצמו להפקיר בתו (לזנות), מנאו שלישי".

(רש"י)

נתנה נפשה על אומתה, נקראת אומתה לשמה

במדבר כ"ה י"ח: "כִּי צָרְרִים הֵם לָכֶם בְּנִקְלֵיהֶם אֲשֶׁר נָקְלוּ לָכֶם עַל דָּבָר פְּעוּר וְעַל דָּבָר קְזָבִי בַת נְשִׂיא מִדְיָן אֲחֻתְּם הַמִּכָּה בְּיוֹם הַמַּגֵּפָה עַל דָּבָר פְּעוּר".
"ועל דבר כזבי בת נשיא מדין אחותם, וכי אחותם היתה? והלא בת אומתן היתה, אלא לפי שנתנה נפשה על אומתה, נקראת אומתה לשמה".

(בראשית רבה פ' י')

כמו שלא שמעתם בקולי, כך לא שמעתי בקולכם

במדבר כ"ז י"ד: "כֹּאשֶׁר מְרִיתֶם פִּי בְּמִדְבָר צֶן בְּמִרְיַת הָעֵדָה לְהַקְדִּישֵׁנִי בְּמִים לְעִינֵיהֶם הֵם מִי מְרִיבִת קְדָשׁ מִדְבָר צֶן".
"כאשר מריתם, על אשר מריתם לא נאמר אלא 'כאשר', כלומר כאשר מדה כנגד מדה אני מודד לכם, כמו שלא שמעתם בקולי, כך לא שמעתי בקולכם".

(רבינו אפרים עה"ת)

יהושע העביר כ"ח קסמים מישראל, זכה להנהיג את ישראל כ"ח שנים

במדבר כ"ז ט"ז: "וַיִּקְדֹּף ה' אֱלֹקֵי הָרוּחַת לְכָל בָּשָׂר אִישׁ עַל הָעֵדָה: אֲשֶׁר יָצָא לְפָנֵיהֶם וְאֲשֶׁר יָבֵא לְפָנֵיהֶם וְאֲשֶׁר יוֹצֵאִים וְאֲשֶׁר יָבִיִּאִים וְלֹא תִהְיֶה עֵדוּת ה' כִּצְאֹן אֲשֶׁר אֵין לָהֶם רֵעָה".
בלק שלח בללעם כ"ח קסמים, ויהושע העבירם מישראל, ובזכות שהעביר יהושע כ"ח קסמים מישראל, זכה להנהיג את ישראל כ"ח שנים.

(ע"פ המגלה עמוקות, בלק דרוש ו' ופרשת פינחס אופן מ"א)

אם תעשו את אלה, כאלה תזכו לעשות בשנה הבאה

במדבר כ"ח כ"ג-כ"ד: "מִלְבַּד עֵלֶת הַבְּקָר אֲשֶׁר לְעֵלֶת הַתְּמִיד תַּעֲשׂוּ אֶת אֱלֹהֵי: כְּאֵלֶּה תַּעֲשׂוּ לַיּוֹם שְׁבַעַת יָמִים לָהֶם אִשֶׁה רֵיחַ נִיחַח לַה' עַל עוֹלַת הַתְּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ".
"את אלה כאלה תעשו, בפסיקתא תניין יומא ז', אמר הקב"ה: תעשו את אלה, אז כאלה תעשו לשנה הבאה". היינו שנדרש: (אם) את אלה - כאלה (תזכו ש)תעשו.

(רוקח)

מדה כנגד מדה - סיפור מגדולי ישראל

עונש האשה על אי כיסוי שער

"בהקדמת הספר 'אריה דבי עילאי', מובא מעשה נורא שכותב המחבר, על אשה שלא רצתה לכסות את ראשה, והתרה בה שאם לא תעשה תשובה, רע ומר יהיה סופה ולמרות הכל עמדה המרשעת הזו במריה. יום אחד עברה השמועה בעיר שהאשה מתה באופן פתאומי.

לאחר הלוויה, הבחין איש החברה-קדישא שהארנק שלו נאבד, והעלה בדעתו שהדבר אירע לו בעת שהתכופף לקבור את האשה. האיש בא אל ה'אריה דבי עילאי' ושאל האם מותר לפתוח את הקבר, ולבדוק אם הארנק נמצא שם, והשיב לו שאת קיברה של אשה זו אפשר לפתוח, ובתנאי שיהיה זה במעמד אנשים רבים.

אנשי העיר לא הבינו את כוונתו, אבל רבים מהם התכנסו ליד קברה בעת שנפתח וכפי שמעיד המחבר - המראה היה נורא ואיום. ראשה של האשה היה מצולק בצורה שאין לתאר, שערותיה נכנסו לתוך הפה, ואלפי תולעים יוצאות מהשערות ונכנסים לפיה".

(עלינו לשבח, דברים עמוד תק"ג)

אביו של הרמ"א כיבד את השבת, ושכרו מן השמים: בן שיאיר את עיני ישראל בתורה ויתכבד בזה האב לנצח

שמעתי מעשה נפלא מהגביר ר' איסר'ל שהיתה ברשותו חנות גדולה ויקרה של מיני משי, היה נוהג כאשר הגיעה חצות היום בערב שבת היה סוגר את חנותו. פעם נתקנא בו הס"מ ובא לנסותו, התלבש בדמות שר חשוב ולקח הרבה סחורות יקרות, והשתווה על מחיר של כל סחורה, אבל לא הספיק למדוד כמה אמות יש בכל סחורה. בתוך כך הגיע חצי היום, הלך ר' איסר'ל לסגור את החנות כמנהגו, השר התחנן שימכור לו את הסחורה, ולא רצה, והפסיד מעות הרבה. כבדוהו מן השמים עבור זה בן קדוש, רבינו הרמ"א מאורן של ישראל.

(ספר רחמי האב סימן נ"ד)

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.). "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח.).

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

המכיר בחסרונותיו – לא יחסר לו דבר וירבה ויפרוץ

במדבר כ"ו נ"ד: "לרב תרבה נחלתו ולמעט תמעט נחלתו איש לפי פקדיו יתן נחלתו".

"לרב תרבה נחלתו" – כפי הנהגת האדם, כך מתנהג עמו הקב"ה – לרב – זה שמחזיק עצמו כאילו הוא גדול, הרי הקב"ה כביכול מתגדל ומתרחק ממנו – תרבה נחלתו – ואילו המקטין עצמו – ולמעט – לעומתו גם השי"ת כביכול ממעיט גדולתו ומתקרב אליו – תמעט נחלתו.

(מבשר צדק)

מדוע זכה פינחס לברית שלום

במדבר כ"ה י"א-י"ב: "פינחס בן אלעזר בן אהרן הפהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי: לכן אמר הנני נתן לו את בריתי שלום".

צריכים אנו להבין מה מדה כנגד מדה יש בזה שנתן הקב"ה הוא לפינחס ברית שלום בשכר שהרג את זמרי, הלוא אדרבה, לכאורה פינחס גרם מחלוקת בכלל ישראל על ידי שהרג נשיא משראל, ולמה שכרו ברית של שלום?

אמנם, כשנעמיק בענין זה נראה שהשלום הכי גדול שאפשר להיות בכלל ישראל, הוא כשכל ישראל עובדים את השם יתברך בלב שלם, וכן אנו אומרים בהתפילות של ימים הנוראים 'ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בלב שלם', וכן אנו אומרים בתפילות של ימים הנוראים 'ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בלב שלם', שכלל ישראל נעשים אגודה אחת בלי שום פירוד רק כשכולנו עושים רצוננו יתברך בלב שלם, ונמצא שזמרי שפרץ גדר ועבר עבירה, הוא גרם פירוד בכלל ישראל, שעל ידי זה שעשה עבירה נמצא שאין כלל ישראל כולם עושים רצוננו יתברך, ונתפרדה האגודה אחת המאגדת את כלל ישראל, ופינחס שהרגו וקנא קנאת ה' לבטל עוברי עבירה מתוך כלל ישראל, הוא גרם שכלל ישראל יהיו נאגדים עוד פעם באגודה אחת בלי שום פירוד ויוצא מן הכלל, ולכן זכה לברית שלום.

(דודאי השדה)

מדוע משה יהיה זה שיאמר לפינחס את שכרו

"... אכן לשון אמור משמעו אתה בעצמך לך לפינחס להגיד ישרו ושכרו. ושמעתי מחותני הגאון מוהר"ץ זצ"ל בדרך משל, ששר המלחמה בעומדו בעת צרה ולא מצא ידים איך לצאת ממנה, ובא איש מתוך ההמון והורה דרך איך לצאת ועל ידי זה ניצולו, הרי זה האיש ראוי לקבל שכר והשר ראוי לאיזה עונש ושיהיה לו העדר כבוד, על כן מצוה המלך שיהא אותו השר מוביל מתנות למלך להאיש חיל, וזהו עונש של השר. כך, בשביל שנתרשלו ידיו של משה ולא מצא ידיו לעשות בזה מאומה ופינחס התחזק והגביר חיילים לשמו ית', על כן נצטווה משה שהוא יאמר לפינחס גמולו מה".

(העמק דבר)

ג' כנגד ג'

במדבר כ"ה י"א: "פינחס בן אלעזר בן אהרן הפהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי".

"א"ר חנינא: ג' עבירות הוא עושה, אוכל זבחי מתים (א). ופורע עצמו לבעל פעור (ב). ובוועל ארמית (ג). לכך זכה בג' דברים; זרוע והלחיים וקיבה".

(רוקח)

שכר פינחס שיחיה לעולם

"השיב את חמתי", חמתי אותיות חי-מת, שאותיות "מת" נכנסו בין אותיות "חי" והיתה מגיפה בישראל. ופינחס השיב את חמתי, השיב את המוות מן החיים, לכך שכרו שיחיה לעולם, כי פינחס הוא אליהו.

(שמנה לחמו)

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.) "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח.)

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

מדה כנגד מדה בדף היומי

גדולה תשובה שמביאה רפאות לעולם

יומא דף פו.: "אמר רבי חמא ברבי חנינא: גדולה תשובה שמביאה רפאות לעולם, שנאמר: ארפא משובתם אהבם נדבה".

"מבאר המהר"ל (ב"נתיב התשובה" פרק ב'): היות שהאדם נברא מתחילה בלא חטא, וכשחטא וחזר בתשובה הרי הוא חוזר להתחלתו, לכן מדה כנגד מדה יתרפא מחליו שהרי נולד בריא וחלה, והחולי מחמת החטא, וכשחזר מהחטא הרי הוא חוזר לתחילתו ונהיה בריא כבתחילה".

(שובה ישראל פרק ב')

עבר על עשה ושב - אינו זז משם עד שמוחלין לו

שם: "עבר על עשה ושב - אינו זז משם עד שמוחלין לו, שנאמר: 'שובו בנים שובבים'".

פירושו: עבר על עשה ושב - אינו זז משם עד שמוחלין לו: מכיוון שחטאו היה במחשבה (שמחשבתו הובילה אותו שלא יקיים את העשה), על כן מחשבתו הטובה (שעושה תשובה) מועילה למחול על מחשבתו הרעה. מחשבה כנגד מחשבה.

קרבת ה' לאדם כגודל תשוקתו אליו

דף פו.: "...והאמר ריש לקיש: גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כזכויות, שנאמר: ובשוב רשע מרשעתו ועשה משפט וצדקה עליהם הוא יחיה! לא קשיא; כאן - מאהבה, כאן - מיראה".

"...איתא בגמ' זדונות נעשין זכויות כו' כאן מיראה כאן מאהבה. ויש להבין כיון ששניהם שבו למקומם ושורשם, מה הפרש בסיבה שבאה התשובה על ידה. אך האמת כי בלי אהבה אי אפשר לשוב. רק דכתיב 'אוהבם נדבה' ופרש"י ז"ל שאף שאין ראויין אתנדב לאהוב אותם. והוא דבר פלא איך שייך נדבה לאהבה. איברא שגם על זה יש משפט ומדה במדה. מי שמקרב עצמו אף שאינו יודע איך, רק מגעגע לשוב להש"ת ומתנדב עצמו אף שאינו יודע איך להתקרב, כמו כן הש"ת מתנדב לאהוב אותו. ונמצא השב מיראה הש"ת מקרבו ומתנדב לו אהבה בלבו. אבל מי ששב מאהבתו הוא גדול יותר. גם עש"ת ושבת תשובה הוא ב' תשובות הנ"ל. בש"ק מאהבה. ובחול מיראה".

(שפת אמת, דברים שבת תשובה)

מדוע תשובה מיראה עושה זדונות כשגגות, ותשובה מאהבה עושה זדונות כזכויות

"... ובזה יובן בס"ד הטעם דאמרו רז"ל, תשובה מיראה עושה זדונות כשגגות, ותשובה מאהבה עושה זדונות כזכויות.

וקשה, למה תלוי זה בזה. וכפי האמור אתי שפיר והוא, כי הוא יתברך מידותיו מדה כנגד מדה, ולכן שאלו בגמרא דברכות (דף כ.): מאי שנא דקמאי מתרחיש להו ניסא ובתראי לא מתרחיש להו ניסא? והשיב: קמאי הוו מסרי נפשיהו על קידוש השם. ופירש "זבחי תודה" ז"ל (דף י"ז) הכוונה, מאחר דהיו משליכים נפשם מנגד, שהיו מכניעים החומר להשכל, אז גם הקב"ה היה מתנהג עמהם למעלה מן הטבע, כי מה שמוסרים נפשם הוא נגד הטבע, שהטבע לא יקבל זה. אך בתראי דלא מסרי נפשיהו, כי אם מתנהגים בהילוך הטבעי לשמור החומר, לכן לא יזכו לנס שהוא הפך הטבע. עיין שם.

ואם כן השתא, בזה הוא מדה כנגד מדה, שהעושה תשובה מיראת העונש הנה תשובתו היא טבעית, שכן יחייב הטבע שיעשה האדם דבר שהוא נשמר בו מן העונש, והחולה שותה סמים מרים כלענה בשביל שיודע שבזה יהיה ניצול מן החולי ולא ימות, ולכן יהיו הזדונות כשגגות, שלא ימחו לגמרי. אך השב מאהבה, הנה זה מוכרח שנתעלה ליראת הרומות שאינו חושב בעונש, נמצא תשובתו אינה טבעית כי אם ניסית למעלה מן הטבע, לכן גם הקב"ה יעשה עמו נס גדול להפך לו הזדונות לזכויות, ומשדד לו המערכה והקטיגור נעשה סניגור".

(שפתי חיים עמוד ל"ז, לבעל הבן איש חי זיע"א)

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.א). "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח.א)

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

עונש עמון ומואב על הרחקת ישראל

במדבר כ"ה י"ז-י"ח: "צָרֹר אֶת הַמִּדְּבָרִים וְהִפִּיתֶם אוֹתָם: כִּי צָרִים הֵם לָכֶם בְּנִקְלֵיהֶם אֲשֶׁר נָקְלוּ לָכֶם עַל דְּבַר פְּעוֹר וְעַל דְּבַר קְזָבִי בַּת נְשִׂיא מִדְּבַר אֲחֵתָם הַמֶּכֶה בְּיוֹם הַמִּגְפָּה עַל דְּבַר פְּעוֹר".

"ועל דרך הפשט עוד, ארץ עמון ומואב השם נתנה לבני לוט ירושה בעבור לוט אביהם ששרת את הצדיק וגלה עמו לאותה הארץ, ולכך לא הרשה לעשות להם רעה בארצם, אבל מפני חטאם שהרחיקו את ישראל ולא קרבו אותם, הענישם להרחיקם מעל עמו וציווה: לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה' (דברים כ"ג ד), מדה כנגד מדה".

(רמב"ן)

מדוע יזכה אליהו לברך את ספקות התורה

במדבר כ"ה כ"ב: "לָכֵן אָמַר הַנְּבִי נִתְּן לוֹ אֶת בְּרִיתִי שְׁלוֹם".

ובבעל הטורים: "לכן. בגימטריא מדה במדה". פירוש: פינחס הוא אליהו ופינחס קיבל את ברית החיים והשלום שיחיה לעולם. ומכיוון ש'חי לעולם' הוא מוסמך איש מפי איש עד אחיה השילוני. הוא פסק "קנאים פוגעים בו" כשלא ידעו מה דינו של הבעל ארמית, ולכן יזכה אליהו (הוא פינחס) לברך את ספקות התורה.

שכר פינחס ע"פ מעשיו

במדבר כ"ה י"א-י"ג: "פִּינְחָס בֶּן אֱלֶעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן הַשֵּׁבִי אֶת חַמְתִּי מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְיָאֵם אֶת קִנְיָתִי בְּתוֹכְכֶם וְלֹא כְלִיתִי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְיָתִי: לָכֵן אָמַר הַנְּבִי נִתְּן לוֹ אֶת בְּרִיתִי שְׁלוֹם: וְהָיְתָה לוֹ וּלְזָרְעוֹ אַחֲרָיו בְּרִית כְּהֵנָּה עוֹלָם תַּחַת אֲשֶׁר קָנָא לְאַלְקִי וַיִּכְפֹּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל".

תחת אשר קנא לאלקיו: "ומאחר שהוא רב את ריביו, אצילהו מריב כל התנגדות ויהיה לו השלום".

ויכפר על בני ישראל: "בעשותו הנקמה לעיני כלם, כדי שיכפר להם על שלא מחו בפושעים, ולכן הוא ראוי לכהנות ולכפר אשר בה יכפר בעדם".

(ספורנו)

"...והחכם מורי הרב יוסף סאגיש, זכרונו לברכה, פרש: שדוגמא זו נתן לו התשלום ה' יתברך, והיו כנגד הארבעה חלוקות, והוא שאמר ה' יתברך למה, שיאמר לו שהיה רוצה הא-ל יתברך, לשלם לו המצוה תשלום שלם, כנגד אלו הארבעה חלוקות, כנגד הראשון, אמר הוא בעצמו מיוחס, "פינחס בן אלעזר", עשה זה, גם כן "הנני" – בעצמי נותן לו, ולא על ידי אחר, מדה כנגד מדה. כנגד השני, שהיא העברה הגדולה שנעשה, והוא הכניס עצמו ונקמה, "נתן לו את-בריתי שלום", שהוא חותמו של ה' יתברך, שכן הוא עושה שלום. כנגד השלישי, שהיה בפרסום גדול, שיהיה כהן. כנגד הרביעי, כפי הזמן, "ולזרעו אחריו ברית כהנת עולם", שיהיה לעולם ועד, כנגד אותה של הזמן. וכל כך למה? נותן טעם: תחת אשר קנא לאלוקיו, ויכפר על-בני ישראל".

(דרשות מרן רבי יוסף קארו על התורה, פרשת פינחס)

אריכות ימים בשכר מסירות נפש

"... וזהו גם כן הטעם שאמר הנני נותן לו את בריתי שלום, ר"ל מדה כנגד מדה, דכנגד מה שלא חס על חייו ומסר עצמו על קידוש ה', הנני נותן לו את בריתי שלום שהוא אריכות ימים".

(ישמח ישראל עמוד ר"א)

ברא מזכי אבא – אימתי, ומדוע?

במדבר כ"ו י"א: "ויבני קרח לא מתו".

אמרו חז"ל "ברא מזכי אבא", פירוש, הבן מזכה את אביו במעשיו הטובים. מדוע אפוא לא הועילו בני קרח להציל את אביהם בזכותם. אלא, כל עיקר כלל זה שאמרו חז"ל, אינו אלא אם לא נתקלקל האב ביסוד האמונה אבל "כופר" לא מועיל לו זכויות בנו, ומשום מדה כנגד מדה, כשם שהוא התעלם מהיותו בן לאביו שבשמים, כך לא ייחשב לו בנו להינצל בזכויותיו. וכיון שקורח ועדתו כפרו בעיקר, כמאמר הכתוב "הנועדים על ה'", לכך לא ניצל קורח בזכות בניו.

(ע"פ רבי אליהו לופיאן זצ"ל)

לרפואה שלמה: בן ציון בן חיה

ההנצחות, הקדשות ופרטים על הספרים 054-251-0336 קו אמריקאי: 646-340-5403

דוא"ל ap@torah24-7.com אתר <https://torah24-7.com/SEFORIM-HEBREW/>

